Cum reducem abandonul școlar în învățământul profesional și tehnic din România? Vectori de acțiune și bune practici europene

Autori: Maria BALEA, Maria SUCIU
Coordonator: Alexandra POPA

Introducere

România este țara din UE cu cea mai mare rată de părăsire timpurie a școlii: peste 15% dintre tinerii români se află în această situație. În IPT, abandonul școlar este mult mai ridicat decat în liceu. Astfel, în învățământul liceal tehnologic, rata abandonului era 3,1% în 2022, față de 0.6% la filiera teoretică. În învățământul profesional, rata abandonului a crescut în 2021-2022, față de anul școlar anterior, ajungând la 2.8%. Cu alte cuvinte, din 1000 de copii de la filiera teoretică, șase abandonează școala. Iar din 1000 care studiază într-un liceu tehnologic sau o şcoală profesională, 30 de copii abandonează școala.

Toate inițiativele pentru combaterea abandonului școlar identificate la nivel național sunt adresate doar învățământului românesc general, fără a exista inițiative concentrate în special pe zona IPT. Având în vedere discrepanța majoră între IPT și învățământul general românesc subliniată mai sus, dar și accentul actual pus la nivel european pe elaborarea de politici publice bazate pe dovezi pentru prevenirea și combaterea abandonului școlar, documentul de față argumentează necesitatea conturării unor strategii care să vizeze abandonul școlar în IPT și care sa susțină în mod special instituțiile de învățământ din IPT în remedierea acestei probleme majore cu care se confruntă.
Materialul de față este realizat pentru Fundația HEKS/EPER România în cadrul proiectelor “Includerea pe piața muncii a tinerilor adulți din medii vulnerabile din România” și “De la educație la muncă decentă, județul Sibiu”, proiecte ce urmăresc creșterea accesului la o muncă decentă pentru tinerii adulți provenind din medii vulnerabile.

A. Părăsirea timpurie a școlii: mai accentuată în învățământul profesional și tehnic

Părăsirea timpurie a școlii este definită ca procentul de persoane cu vârsta cuprinsă între 18 și 24 de ani care au doar învățământ secundar inferior sau mai puțin și nu mai urmează nicio formă de educație sau formare. Peste 15% dintre tinerii români se află în această situație, România fiind țara din UE cu cea mai mare rată a părăsirii timpurii a școlii. (European Commission, 2024).

În același timp, media UE a scăzut lent, dar constant pana la 9,6% în 2022. România a rămas însă la o distanță mare față de ținta propusă la nivel național pentru 2020 (11,3%). (Ministerul Educației, 2023, p 69).

Figura 37. Rata de părăsire timpurie a școlii – date comparative, 2022

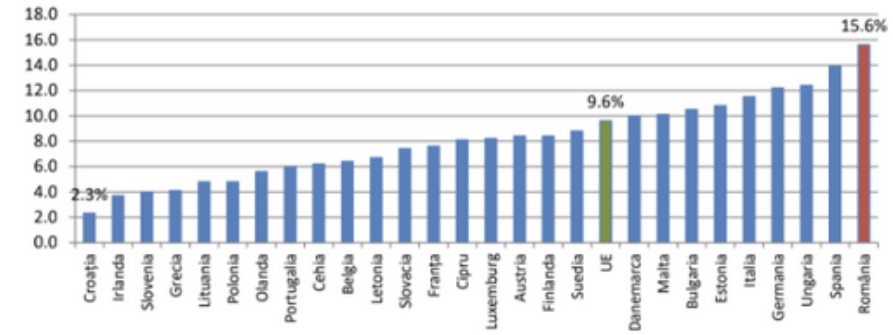

Sursa: Eurostat, 2023

Sursa: Ministerul Educației, 2023, p70

Rata de părăsire timpurie a școlii este mult mai ridicată în IPT decât în învățământul general preuniversitar, şi predomină în rândul grupurilor expuse riscului: tinerii din comunităţile rurale şi/sau din familii cu venituri reduse, cei aparţinând etniei rome sau altor minorităţi, precum şi cei care au performanţe slabe şi care sunt nevoiţi să repete clasa (Cedefop 2019, pp 21-22). Și în cadrul întâlnirilor grupurilor de lucru organizate prin proiectele „De la educație la muncă decentă, județul Sibiu” și „Labour-market inclusion for disadvantaged young adults in România,” printre cele mai stringente provocări la nivelul școlilor din IPT a fost identificată problema combaterii abandonului școlar (văzută ca una din problemele majore).

La nivelul anului 2021-2022, 2% dintre elevii de liceu au abandonat studiile, cei mai mulți dintre aceștia provenind din filiera tehnologică (Ministerul Educației 2023, p 7). În cadrul acesteia, rata abandonului rămâne ridicată: 3,1% în 2021, față de 0.6% la filiera teoretică (Ministerul Educației 2023, p 35). În învățământul profesional, rata abandonului a crescut în 2021-2022, față de anul școlar anterior, ajungând la 2.8%.

ISJ Sibiu a identificat 48 elevi de clasa a 8-a care nu mai continuă educația, doar din școlile implicate în proiectul nostru. Se începe clasa a noua cu 1200 -1400 elevi pe dual și profesional și la final rămân maxim 800 elevi. Este extrem de importantă consilierea școlară și orientarea în carieră (Intalnire a grupului de lucru din Sibiu, martie 2024)

B. Combaterea abandonului școlar în IPT la nivel european: vectori de acțiune

La nivelul întregii Uniuni Europene, problema abandonului școlar este mai acută în învățământul profesional și tehnic decât înînvățământul general. Așadar, pentru a reduce abandonul școlar în IPT sunt necesare eforturi pentru a spori calitatea, accesibilitatea și atractivitatea IPT, și a preveni astfel abandonul școlar (Cedefop 2016, p 18).

Măsurile de combatere a abandonului școlar în IPT pot fi împărțite în trei categorii: inițiative de monitorizare și preventie, intervenții pentru elevii cu risc crescut de abandon școlar, respectiv măsuri remediale.

Prevenția abandonului școlar

Măsurile de prevenție nu se concentrează neapărat strict pe abandonul școlar, însă au efect și asupra acestuia. În aceasta categorie intra orientarea în carieră, informarea cu privire la învățământul profesional și tehnic și promovarea acestuia, precum, și alte inițiative pentru îmbunătățirea calității și atractivității IPT (Cedefop 2025), (Psifidou 2022, pp 25-27). Tot aici regasim programe care conecteazaînvățământul gimnazial de IPT și care oferă sprijin elevilor în momentele de tranziție (Cedefop 2023, p 6 - A); inițiative de formare a cadrelor didactice și a tutorilor pentru a fi pregatiti sa identifice și să sprijine elevii care pot abandona studiile (Cedefop 2016, p 32); stimulente financiare pentru elevii care optează pentru acest tip de învățământ (Cedefop 2016, p 32).

Măsurile de monitorizare și preventie sunt cele mai puțin costisitoare și au un impact mare asupra tinerilor care încă vin la școală, dar care absentează sau se confruntă cu provocări. Printre soluțiile concrete identificate la nivel european se numără (Cedefop 2016, pp 11-13):

- Implementarea unor măsuri de monitorizare și de avertizare timpurie pentru a identifica tinerii care au nevoie de susținere suplimentară;
- Sprijin remedial organizat înainte ca decalajul de competențe sa devină prea mare;
- Colaborarea cu elevii prin coaching, consiliere și orientare, pentru a dezvolta obiective de viitor în care sa integreze si educația;
- Mai multă învățare bazată pe practică: stagii de practică, învățare la locul de muncă, interacțiuni cu profesioniști din domeniul de studiu, dar și activitati care implica o puternica dimensiune practica si care sprijina tranzitia de la gimnaziu la IPT;
- La nivel de școală, realizarea unui plan de acțiune pentru a preveni abandonul școlar, desemnarea unei persoane responsabile pe aceasta tema, care sa fie sprijinită de conducere și de întregul personal, implicarea cadrelor didactice în dezvoltarea de activități pentru a conecta tinerii în cauză cu școala.

Una dintre cele mai mari provocări pentru măsurile de monitorizare și prevenție a abandonului școlar în IPT ramane lipsa de conectare între multiplele măsuri, proiecte și inițiative în acest domeniu. Serviciile de sprijin pentru prevenirea abandonului școlar trebuie să fie integrate și, de asemenea, să se intersecteze cu alte servicii pentru a fi eficiente. Eficienta, în acest caz, înseamnă (Cedefop 2016, p 14):

- Identificarea tinerilor care au nevoie de sprijin și documentarea cauzelor;
- Îndrumarea lor către serviciile adecvate: așteptarea ca tinerii sa navigheze singur printre oportunități și să le identifice pe cele mai potrivite pentru situația lor este nerealistă;
- Utilizarea eficienta a tuturor resurselor existente: un plan care conecteaza măsurile de prevenție a abandonului școlar poate asigura o utilizare mai eficientă a tuturor inițiativelor existente.

Intervenții pentru elevii cu risc ridicat de abandon școlar

Măsurile de intervenție sunt centrate pe elevii cu risc ridicat de abandon școlar, care nu au renunțat complet la studii însă prezinta toate semnele ca sunt pe cale să o facă. Printre acestea regăsim (Cedefop 2016, pp 44-45):

- Sisteme și mecanisme de avertizare timpurie, care au rolul de a alerta cadrele didactice și autoritățile de elevii care sunt pe cale să abandoneze studiile, permițând astfel un răspuns prompt din partea acestora;
- Sprijin coordonat din partea mai multor profesionisti: consiliere, orientare și gestionarea situațiilor particulare. Aceste intervenții au rolul de a oferi sprijin personalizat, unu la unu de către o echipă de specialiști (asistenți sociali, profesori, consilieri etc) care desfășoară acțiuni coordonate;
- În unele țări măsuri de întrerupere a activităților școlare de rutina pe termen scurt: aceste pauze au rolul de a oferi elevilor care se confruntă cu dificultăți personale sau academice o pauză de la studiile lor (sub îndrumarea specialiștilor și a cadrelor didactice). Astfel, aceștia se pot concentra mai întâi pe rezolvarea problemelor personale sau pe îmbunătățirea comportamentului și a competențelor, apoi pot beneficia de sprijin individualizat și în grupuri mici pentru a recupera materia școlară.

Foarte importante în planificarea intervențiilor pentru elevii cu risc ridicat de abandon școlar în IPT sunt gestionarea situațiilor particulare (sănătate, sărăcie, probleme în familie etc) pentru a putea veni cu sprijin țintit din partea unei echipe de profesionisti (dintre care unul singur este intermediarul principal în dialogul cu elevul) (Psifidou 2022, p 27), și flexibilitatea în inițiativele care țintesc îmbunătățirea competențelor de bază, recuperarea materiei etc (Cedefop 2016, pp 57-59).

Remedierea abandonului școlar

Măsurile remediale se concentrează pe readucerea în IPT a tinerilor care au abandonat studiile (secundare de orice fel). Printre acestea, se numara (Cedefop 2016, pp 51-52):

- Măsuri de deschidere a învățământului profesional către noi grupuri de potențiali elevi. Scopul acestora este sa sprijine tinerii care au abandonat studiile sa inceapa (sau sa revină la) studiul în învățământul profesional și tehnic, prin simplificarea traseului și eliminarea barierelor de acces în IPT;
- Programe flexibile de tipul "a doua sansa" în IPT pentru adultii care vor sa revină la școala. Acestea ar trebui sa ofere posibilitatea de a studia în afara intervalelor clasice, cu metodologii diferite (mai adaptate la grupul țintă, cu mai multă practică și mai mult accent pe angajabilitate), și cu o setare flexibilă a ritmului de învățare (în funcție de timpul și nevoile cursantilor)
- Programe complete de reintegrare în IPT, pentru încurajarea elevilor care au abandonat școala sa se intoarca, prin orientare și consiliere, stagii de munca în diferite companii și domenii, vizite la companii, ateliere practice, sprijin în acumularea sau sedimentarea competentelor de baza etc

Foarte importante în creionarea și implementarea măsurilor remediale și compensatorii sunt: flexibilitatea cat mai ridicata a activităților, pentru a permite participanților să își îndeplinească celelalte obligații (profesionale, familiale etc) sau sa își sporească veniturile, și sprijinul oferit pe partea non-educațională, în problemele legate de familie, sănătate, locuire sau alte probleme cu care se confruntă beneficiarii și care, în multe cazuri, au contribuit la abandonul școlar (Cedefop 2016, p 75).

C. Abandonul școlar în Învățământul profesional și tehnic românesc: unde suntem și ce urmează

Așa cum am văzut, România înregistrează cea mai mare rată de părăsire timpurie a școlii din Uniunea Europeană, iar această problemă este și mai stringentă în învățământul profesional și tehnic.

În acest context, există o serie de inițiative de prevenire, de combatere și de remediere a abandonului școlar. Finanțarea lor este realizată atât prin bugetul de stat, cât și prin PNRR Componenta 15 Educație, precum și prin investiții complementare din Programul Educație și Ocupare (PEO) (Ministerul Educației 2024, p7), Banca Internaţională pentru Reconstrucţie şi Dezvoltare (Banca Mondială) și Direcția Generală Sprijin pentru Reforme Structurale (DG REFORM) a Comisiei Europene.

Ministerul Educației implementează Schema de Granturi în cadrul Programului Național pentru Reducerea Abandonului Școlar (PNRAS) finanțate de Planul Național pentru Redresare și Reziliență al României, Reforma 3 - Reforma sistemului de învățământ obligatoriu pentru prevenirea și reducerea părăsirii timpurii a școlii și Investiția 4 - Sprijinirea unităților de învățământ cu risc ridicat de abandon școlar, din Componenta C.15. PNRAS, aprobat prin H.G. nr. 1.309/2021 beneficiază de o finanțare în valoare de 543 de milioane de euro (Ministerul Educației 2023, p 102).

PNRAS vizează reducerea abandonului școlar în minimum 25% din unitățile de învățământ participante la PNRAS, îmbunătățirea rezultatelor obținute de elevi în cadrul evaluărilor naționale și creșterea procentului de elevi care finalizează învățământul gimnazial, creșterea participării absolvenților învățământului gimnazial la evaluarea națională pentru absolvenții clasei a VIII-a și a ratei de tranziție de la învățământul secundar inferior - gimnazial la învățământul secundar superior - liceal sau profesional (Ministerul Educației 2024, p 34). Un total de 3.235 de unități de învățământ au fost identificate ca eligibile pentru Programul Național pentru Reducerea Abandonului Școlar pe baza datelor din SIIIR în anul 2020 (Ministerul Educației 2023, p 102).

Astfel, în perioada 2022- 2023, s-au derulat următoarele apeluri de proiecte finanțate prin PNRR (Ministerul Educației 2023, p 88):
1. Programul Național pentru Reducerea Abandonului Școlar - Runda I (în implementare – 1.409 proiecte contractate);
2. Programul Național pentru Reducerea Abandonului Școlar - Runda a II-a (în contractare) – se estimează un număr de 653 de proiecte contractate;

De asemenea, s-a reglementat utilizarea instrumentului Mecanismul de avertizare timpurie în educație (MATE) la nivel național, realizat cu finanțare din partea Uniunii Europene, în cooperare cu Direcția Generală Sprijin pentru Reforme Structurale (DG REFORM) a Comisiei Europene, și asistență tehnică din partea Băncii Mondiale (https://mate.edu.ro/). Acesta se bazează pe colectarea în timp real a datelor cu privire la semnalele timpurii, care permit personalului din școli și factorilor de decizie de la nivel județean și central să coordoneze, să planifice și să implementeze măsuri adecvate și imediate de diminuare a riscurilor și problemelor identificate la nivel de elev, clasă și școală (Ministerul Educației 2024, p 35).

Ministerul Educației a organizat cursuri de formare online pentru utilizatorii instrumentului informatic al mecanismului de avertizare timpurie (MATE), sau modulul din Sistemului Informatic Integrat al Învățământului din România (SIIIR) pentru intervenții sistemice necesare reducerii părăsirii timpurii a școlii. Până la finalul lunii septembrie 2023, peste 45.800 participanți au absolvit programul de formare (Ministerul Educației 2024, p 35).

Ministerul Educației a continuat implementarea a 420 de granturi în cadrul Proiectului privind Învățământul Secundar (ROSE), finanțat integral de BIRD (Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare). Obiectivele granturilor sunt reducerea ratei de abandon școlar în licee, creșterea ratei de absolvire și îmbunătățirea performanței la examenul de bacalaureat. Astfel, rata medie de abandon școlar în clasele terminale în liceele beneficiare de granturi a scăzut de la 6,5% (indicator de referință în 2015) la 1,96% în 2022 (Ministerul Educației 2024, pp 21-22).

În afară de aceste trei mari inițiative, există o serie de proiecte care acționează ca vectori de prevenție a abandonului școlar, printre care:

- Proiectul Crearea și implementarea serviciilor comunitare integrate pentru combaterea sărăciei și a excluziunii sociale, cofinanțat din Fondul Social European, prin Programul Operațional Capital Uman, și-a continuat implementarea, într-un parteneriat alcătuit din Ministerul Muncii și Solidarității Sociale, Ministerul Educației și Ministerul Sănătății, în vederea creșterii incluziunii sociale și combaterii sărăciei prin dezvoltarea și pilotarea serviciilor comunitare integrate în 139 de comunități rurale și mic urbane cu tip de marginalizare peste medie și severă, în care activează Echipe Comunitare Integrate (ECI). În domeniul educațional se urmărește creșterea nivelului de educație, reducerea abandonului școlar și a participării școlare scăzute, îmbunătățirea performanțelor școlare, accesul la programe de educație informală, accesul la servicii de consiliere școlară și orientare în carieră (Ministerul Educației 2023, p 101).
- În vederea sprijinirii copiilor care intră într-un nou ciclu de învățământ, ME a elaborat în 2024 Strategia Națională pentru Susținerea Părinților 2024-2030 care, printre altele, susține intervenții și programe de informare, consiliere și asistență parentală pentru părinții copiilor din sistemul de învățământ preuniversitar, cu accent pe cei din grupurile cu risc ridicat. vizând asigurarea unei educații de bază pentru toți copiii.
- În perioada 2024-2028 elevii din 300-400 de școli fac parte din programul pilot „Învățare remedială”destinat sprijinirii elevilor cu dificultăţi de învăţare sau care înregistrează decalaje în învăţare, celor care se încadrează în risc de abandon şcolar şi/sau părăsire timpurie a şcolii precum și copiilor români veniţi din afara graniţelor ţării. Programul are ca scop reducerea ratei abandonului școlar pentru învățământul primar și gimnazial și creșterea numărului absolvenților din învățământul gimnazial. De asemenea, programul va avea în vedere și formarea cadrelor didactice pentru identificarea situațiilor de risc de abandon școlar.
- În scopul reducerii și prevenirii abandonului școlar și promovării accesului egal la învățământul preșcolar, primar și secundar de calitate, s-au implementat proiectele din cadrul a două apeluri de proiecte competitive (Ministerul Educației 2024, pp 26-27):
  - (1) POCU/74 Școală pentru toți – care promovează măsuri integrate de prevenire și reducere a abandonului școlar pentru școlarii tineri și adulți, de sprijin pentru personalul din învățământ, inclusiv prin programe de tipul A doua Șansă și Școala după școală.
  - (2) POCU/73 Profesori motivați în școli defavorizate, apel dedicat școlilor cu cel mai ridicat grad de defavorizare, care au mulți copii aflați în risc de abandon școlar și nu reușesc să atragă sau să mențină în școală profesori calificați.
- PEO va finanța intervenții integrate pentru școlile cu risc ridicat de părăsire timpurie a școlii și abandon școlar în rândul grupurilor dezavantajate și cu grad ridicat de marginalizare și va susține accesul și participarea la educație, precum și la activități sportive și culturale, pentru toți copiii. Totodată, PEO va finanța programul A doua șansă, pentru facilitarea finalizării învățământului obligatoriu de către persoanele care au părăsit timpuriu școala și dezvoltarea profesională pentru personalul didactic în vederea asigurării unui sistem de educație incluziv. De asemenea, sunt vizate o serie de măsuri care au ca obiectiv creșterea accesului și a participării la educație a copiilor de etnie romă și care au în vedere nevoile specifice ale comunităților marginalizate (Ministerul Educației 2024, p 28).

Toate aceste inițiative prezentate mai sus sunt adresate însă doar învățământului românesc general, fără a exista inițiative concentrate în special pe zona IPT. Totuși, apelul PEO O șansă în plus prin învățământul profesional și tehnic, aflat recent în consultare, reprezintă o inițiativă binevenită în sprijinul diminuării abandonului școlar în IPT, care însă trebuie completată și complementată. Mai mult, sunt inițiative desfășurate în urma unor apeluri competitive, logica de proiect (deci limitate ca timp, buget și raza de acțiune). Lipsesc inițiativele generale, prin asumarea răspunderii și alocarea de fonduri la nivel național, pentru a asigura accesul tuturor la măsurile propuse.

Conform unui studiu Cedefop din 2023 care a colectat 30 de răspunsuri la nivelul UE, 20 de state europene au implementat procese și mecanisme pentru identificarea și sprijinirea elevilor care sunt încă în învățământul profesional și tehnic, dar care prezintă risc de abandon: sisteme de avertizare timpurie, programe de dezvoltare profesională continuă pentru profesorii din școli și echipe multidisciplinare pentru sprijinirea elevilor. Nouăsprezece dintre ele oferă și orientare în carieră pentru a ajuta elevii să își aleagă traseul educațional și profesional. Jumătate dintre țări au implementat și măsuri pentru recuperarea materiei pierdute pentru elevii din IPT, însă doar opt dintre ele oferă programe de dezvoltare profesională continuă pentru formatorii din companii, astfel încât aceștia să poată identifica și sprijini stagiarii și ucenicii cu risc ridicat de abandon (Cedefop 2023, p 10 - B). Un sistem centralizat care colectează informații nominale despre cei care părăsesc timpuriu învățământul și include mecanisme pentru ca majoritatea școlilor din IPT să semnaleze abandonul școlar la timp este disponibil în mai mult de jumătate dintre țările analizate. România este printre statele în care nu există încă un astfel de sistem (Cedefop 2023, p 43 - B).

Instituțiile de învățământ profesional și tehnic dispun de un sistem de avertizare timpurie pentru a detecta semnele timpurii ale elevilor aflați în risc de abandon școlar în 17 state membre. În șase state (Cipru, Grecia, Islanda, Luxemburg, România și Slovacia), un astfel de sistem de avertizare timpurie nu există (Cedefop 2023, p 45 - B).
De asemenea, factorii care conduc la abandon școlar în IPT sunt studiați în majoritatea statelor incluse în studiu, pentru a putea contura ulterior planuri țintite de intervenție. România se află, din nou, printre țările în care aceste date nu sunt colectate (Cedefop 2023, p 49 - B).

Din studiul pe tema învățământului profesional și tehnic în județele Sibiu, Alba și Covasna realizat pentru Fundația HEKS/EPER România, aflăm că principalele cauze ale absenteismului și abandonului școlar în cele trei județe incluse în cercetare sunt în mare parte comune și includ situația financiară precară a familiilor, dificultăți cu naveta din localitatea de domiciliu către localitatea unde se află școala profesională sau contextul personal al elevilor. Naveta reprezintă o provocare semnificativă pentru elevi, iar unii dintre aceștia renunță la școală din cauza dificultăților legate de deplasarea în localitatea școlii. Situațiile de viață ale elevilor sunt foarte diverse și pot influența semnificativ absenteismul școlar, precum și abandonul școlar. Mulți dintre elevii din învățământul profesional provin din medii defavorizate și se confruntă cu diverse probleme personale, care pot afecta participarea la cursuri. Acești elevi au nevoie de sprijin suplimentar și de motivație pentru a rămâne la școală și pentru a-și continua studiile. Una dintre motivațiile cele mai puternice ale elevilor din învățământul profesional de a evita acumularea de absențe o reprezintă pierderea bursei tehnologice. Această măsură se dovedește a fi un puternic motivator pentru elevi, deoarece mulți dintre aceștia au nevoie de bursa respectivă pentru a face față cheltuielilor lor sau pentru a contribui la veniturile familiei (Exclusive Minds 2024, pp 66-67).

În majoritatea țărilor respondente, există servicii locale sau coordonate responsabile de contactarea persoanelor care au părăsit timpuriu sistemul educațional și de direcționarea acestora către măsuri adecvate, fie la nivel național și regional, fie doar la unul dintre aceste niveluri. În România, astfel de servicii nu sunt disponibile (Cedefop 2023, p 44 - B).

Având în vedere ratele ridicate de abandon școlar în IPT, un prim pas pentru remedierea acestui decalaj ar fi o studiere mai atentă a fenomenului în învățământul profesional și tehnic, prin colectare de date și sisteme de monitorizare, pentru a putea fi dezvoltate ulterior măsuri care să vizeze prevenția abandonului școlar în IPT.

D. Bune practici în combaterea abandonului școlar din învățământul profesional și tehnic la nivel european

MONITORIZARE ȘI PREVENȚIE

DANEMARCA: Materii și cursuri de orientare pentru a preveni abandonul

În Danemarca, pentru a reduce abandonul școlar, au fost introduse materii obligatorii de orientare educațională și profesională, precum și cursuri opționale care stimulează interesul pentru învățământul tehnic și profesional. În plus, aceste cursuri ajută elevii să înțeleagă opțiunile disponibile după școala generală, și să reducă astfel riscul de abandon. (Cedefop, 2016, p37)

OLANDA: IPT adaptat cerințelor pieței muncii

Pentru a reduce abandonul în învățământul profesional, a fost introdusă inițiativa „Educație adaptată pieței muncii". Aceasta presupune ajustarea constantă a programelor IPT la cerințele economiei. Din 2015, legea privind eficiența macro în IPT obligă școlile profesionale să ofere informații clare și obiective despre relevanța pe piața muncii a programelor lor. (Cedefop ,2016, p33).

BELGIA: Combaterea abandonului prin explorarea IPT

Pentru a preveni abandonul școlar în IPT cauzat de ideile preconcepute despre acesta, elevii au ocazia de a observa și încerca diferite opțiuni profesionale înainte de a se decide pentru o calificare din IPT. După înscrierea în "centre de stagii", organizate de companii, tinerii care sunt în risc de abandon au posibilitatea de a încerca trei meserii în decurs de două săptămâni, în domenii unde există cerere de forță de muncă. Acest proces îi ajută să-și formeze o primă experiență profesională, și le oferă o mai bună înțelegere a oportunităților din piața muncii, permițându-le să aleagă un parcurs educațional și profesional mai bine adaptat intereselor lor, dar și nevoilor pieței muncii.
Conceptul este regăsit sub diferite forme și în alte state, precum Luxemburg sau Franța (Cedefop, 2016, p 37).

LUXEMBURG: Cursuri personalizate pentru integrarea tinerilor în IPT

În Luxemburg se organizează cursuri de orientare profesională centrate pe diverse meserii. Beneficiarii sunt elevii (15-18 ani) care fie nu au competențele necesare pentru a găsi un loc de muncă, fie nu îndeplinesc condițiile de admitere în IPT, fie au abandonat școala și pot fi reintegrați în învățământul profesional și tehnic. Cursurile se bazează în principal pe sprijin personalizat, punând accent pe asistența psihologică și socială.

Aceste cursuri se desfășoară pe parcursul unui an și urmăresc atât dezvoltarea competențelor de bază, echivalente nivelului de gimnaziu, cât și definirea unui proiect profesional individual. Pe lângă pregătirea teoretică, ele includ și o componentă practică: stagii de formare în companii și activități în ateliere școlare. Astfel, programul nu doar că le oferă tinerilor o șansă de integrare pe piața muncii, dar contribuie și la reducerea abandonului școlar. (Cedefop, 2016, p 38).

DANEMARCA: identificarea și prevenirea abandonului în grupuri vulnerabile

Inițiativa daneză „Need for all Youngsters" este o campanie care vizează reducerea abandonului școlar prin măsuri naționale de conștientizare asupra importanței educației, în special a învățământului profesional și tehnic, în rândul părinților din minoritățile etnice și al grupurilor dezavantajate. Ideea principală este de a face acest tip de educație mai cunoscut și de a arăta actorilor relevanți că reprezintă o adevărată alternativă față de învățământul general.

Pentru a reduce abandonul școlar, „Need for all Youngsters" desfășoară mai multe inițiative menite să sprijine elevii cu risc de abandon. Una dintre aceste măsuri este consilierea intensivă și personalizată, care îi ajută pe tineri să-și găsească motivația de a-și continua studiile. De asemenea, elevii vizitează unități de învățământ secundar superior încă din anii de școală, ceea ce le permite să se familiarizeze cu diferitele opțiuni, pentru a face o alegere cat mai potrivită.

Un alt element important este promovarea unor modele de succes: tineri care au reușit să își finalizeze studiile și care împărtășesc experiențele lor cu alți elevi aflați în risc de abandon.

Pe lângă sprijinul direct acordat elevilor, inițiativa implică și părinții, în special pe cei din comunități dezavantajate sau din minorități etnice, prin sesiuni de informare despre sistemul educațional. Totodată, programul creează rețele locale de sprijin și aduce împreună profesori, consilieri și alți actori educaționali pentru a construi soluții adaptate fiecărei comunități.

Un alt aspect al inițiativei este evaluarea pregătirii elevilor pentru continuarea studiilor în învățământul secundar superior, un proces realizat de profesori. Această evaluare servește ca indicator pentru identificarea a celor care sunt expuși riscului de abandon și analizează trei dimensiuni:

- Pregătirea academică, care ia în considerare atât media notelor, cât și planurile elevului pentru continuarea educației și formării.
- Pregătirea personală, evaluată prin caracteristici precum independența și motivația.
- Pregătirea socială, (capacitatea de a colabora, de a respecta regulile și de a manifesta toleranță)

(Cedefop, n.d. - A)

GERMANIA: Prevenirea abandonului prin coaching în domeniul profesional și academic

Programul QuABB este o inițiativă implementată în landul Hessa, Germania, având ca scop principal reducerea numărului de rezilieri ale contractelor de stagii practice, care pot duce la abandonul permanent al educației și al formării profesionale. Beneficiarii programului includ stagiarii aflați în formare profesională dual, care sunt în pericol de a-și încheia prematur stagiul și companiile și școlile IPT implicate în formarea stagiarilor.

Idea principală este să ofere resurse (sub forma de toolkit) și consiliere tuturor actorilor : elevilor stagiari, părinților, cadrelor didactice, și indrumătorilor de stagiu.

Programul QuABB oferă asistență pentru a preveni abandonul în învățământul dual, printr-o serie de strategii:

- QuABB a dezvoltat un sistem de avertizare timpurie, care identifică din timp problemele ce ar putea duce la abandon școlar. Programul se adresează tinerilor care se confruntă cu dificultăți multiple. Mentorii lucrează îndeaproape cu școlile IPT pentru a oferi sprijin personalizat.
- Serviciile de îndrumare nu vizează doar cursanții, ci și companiile, profesorii și părinții, asigurând o rețea de sprijin extinsă: toți actorii (părinți, profesori în IPT, și companiile) primesc un 'toolkit', care îi învață sa detecteze primele semne ale abandonului.
- Prin acest program, tinerii beneficiază de coaching profesional atât la locul de muncă, cât și în școli, facilitând astfel finalizarea studiilor și integrarea pe piața muncii.
- Mentorii sunt un punct de reper exterior, și nu au legătură nici cu școala, nici cu locul de munca. Mentorii sunt asigurați de către Camera de Comerț din regiunea Hesse.

Implementarea programului a început în decembrie 2008, inițial ca un proiect pilot în patru regiuni, creat de Camera de Comerț din Hesse, extinzându-se la 15 regiuni în 2013. Din 2016, QuABB acoperă toate regiunile din Hesse, fiind integrat ca program de stat.

Programul a fost implementat treptat: mai întâi a fost disponibil toolkit-ul despre riscul de abandon, apoi a fost introdusă consilierea pentru companii, și într-un final, s-a adăugat și mentoratul (Cedefop, 2016, p48-49) (Cedefop, n.d. - B).

FRANȚA: Platforme pentru urmarirea abandonului școlar

În Franța, Ministerul Educației gestionează și finanțează peste 380 de platforme pentru urmărirea și sprijinirea tinerilor care au abandonat școala (Platesformes de suivi et d'appui aux décrocheurs scolaires – PSAD), având rolul de a identifica și monitoriza elevii aflați în situații de risc crescut de abandon.

În paralel, sprijinul profesional este o componentă esențială a sistemului, oferind consiliere, mentorat și îndrumare personalizată pentru elevii din IPT. Aceste servicii, fie individuale, fie gestionate de echipe de profesioniști, asigură o susținere coerentă și completă, reducând astfel riscul de abandon școlar și facilitând tranziția către piața muncii (Psifidou, I. et al., 2022).

INTERVENȚIE

GERMANIA: sprijin individual tinerilor identificați cu risc crescut de abandon

Inițiativa Cadru „Lanțuri educaționale care duc la calificări profesionale" (Bildungsketten) combină strategii la nivel federal, de stat și local, creând o rețea de sprijin solidă pentru tinerii în tranziție de la școală la formare profesională. Inițiativa oferă o rețea de sprijin bine structurată, cu o acoperire foarte cuprinzătoare:

- Mentorat pentru începutul carierei (începând cu clasa a 8-a): Mentori salarizați pentru începutul carierei îi însoțesc pe tinerii dezavantajați până la obținerea unei diplome generale de absolvire a școlii, oferind sprijin personalizat și asistență în tranziția de la școală la formare profesională;
- Inițiativa VerA pentru prevenirea abandonului în IPT (din prima zi de ucenicie): tinerii care întâmpină dificultăți mari în timpul stagiului pot beneficia de mentorat individual oferit de experți seniori voluntari (profesioniști pensionați);
- Măsuri de suport pentru o tranziție de succes de la școala la ucenicie/muncă.

Programul VerA sprijină tinerii care întâmpină dificultăți în timpul formării profesionale, ajutându-i să nu renunțe la școlarizarea în IPT. Aceștia primesc sprijin individual din partea unor mentori care îi ghidează atât în problemele legate de școală și muncă, cât și în cele personale.

Programul de mentorat poate fi accesat de elevi, părinți, companii sau instituții de formare, iar mentorii pot continua sprijinul început în școala gimnazială, asigurând astfel o tranziție mai sigură spre finalizarea studiilor și integrarea profesională.

Programul de mentorat VerA se distinge prin implicarea unor mentori seniori voluntari – profesioniști pensionați care își folosesc experiența pentru a sprijini tinerii. Pentru a deveni mentor, este necesara parcurgerea unui curs de formare de doua zile.

Această abordare aduce un element unic: o relație de mentorat bazată pe încredere, experiență și sprijin personalizat, care nu este influențată de dinamica internă a companiei în care lucrează elevul. Mentorii pot contribui la pregătirea examenelor și la gestionarea eventualelor conflicte dintre angajatori și elevi (Cedefop, 2016, p48).

AUSTRIA: Sprijin personalizat acordat elevilor aflați în risc ridicat de abandon, în special celor născuți în străinătate sau care nu au fost școlarizați, cu (re)direcționare către IPT

În Austria, programul de coaching pentru tineri, lansat în 2013, oferă sprijin personalizat elevilor aflați în risc de abandon. Elevii primesc consiliere gratuită de la „youth coaches", care îi ajută pe cei din clasa a IX-a să facă tranziția către învățământul profesional sau să se reintegreze într-un program de studiu.

Programul de coaching pentru tineri din Austria se remarcă prin faptul că oferă sprijin personalizat exact în momentele critice, când elevii sunt cel mai vulnerabili la abandonul școlar – fie la tranziția din clasa a IX-a spre învățământul profesional, fie în procesul de reintegrare. Un alt aspect care îl face deosebit este accentul pus pe tinerii cu un parcurs educațional discontinuu, în special pe cei născuți în străinătate sau care nu sunt nici în educație, nici nu lucrează.

Acest program a fost testat mai întâi la nivel local și regional, înainte de a fi adoptat la nivel național în 2013. Consilierea este gratuită și accesibilă tuturor elevilor aflați în risc de abandon, eliminând astfel barierele financiare (Cedefop, 2016, p49).

DANEMARCA: colaborare între școli IPT și centre locale de orientare pentru tineri

Multe instituții VET colaborează cu centrele locale de orientare pentru tineri cu scopul de a sprijini tranziția elevilor către învățământul profesional. La Aalborg Technical College, elevii cu risc ridicat de abandon sunt susținuți de consilierii lor școlari chiar și după începerea studiilor VET, menținând contactul cu aceștia în primele luni pentru a le asigura integrarea
(Cedefop, 2016, p37).

CROAȚIA: Parteneriate pentru identificarea tinerilor vulnerabili și suport personalizat prin mentorat și consiliere

ONG-ul Pragma desfășoară inițiative pentru a sprijini elevii expuși riscului ridicat de abandon școlar. Acest program a fost creat special pentru prevenirea abandonul în IPT. Printr-un parteneriat cu Centrul de Asistență Socială, aceștia identifică tinerii vulnerabili din IPT și îi îndrumă către servicii de consiliere. De asemenea, Pragma oferă sprijin pentru familii și organizează grupuri dedicate elevilor care se confruntă cu dificultăți de adaptare la un nou mediu școlar. Un alt element important al programului este mentoratul, unde voluntarii lucrează alături de elevi pentru a-i ajuta să capete încredere și să își dezvolte abilități mai bune de învățare (Cedefop, 2016, p49).

REMEDIERE

BELGIA: coaching și experiență de muncă pentru tinerii care au abandonat educația, cu posibilitatea de a continua studiile în ritm flexibil

În Anvers, câteva școli din IPT s-au asociat si au creat o rețea de coaching pentru tinerii care au părăsit sistemul educațional, oferindu-le oportunitatea de a dobândi experiență de muncă într-o școală IPT. Practic, acești tineri care au părăsit sistemul educațional lucrează ca intermediari între profesori și elevi, contribuind la gestionarea conflictelor și facilitând comunicarea. În paralel, pot urma cursuri de educație pentru adulți timp de două zile pe săptămână, având totodată un salariu complet. Această inițiativă le oferă stabilitate și un sprijin pentru a reveni în sistemul de învățământ. În același timp, le permite tinerilor să nu rămână foarte depărtați de sistemul școlar.

Pe lângă acest program, Belgia a introdus și alternative pentru tinerii care au abandonat școala, dar vor să își continue studiile. Programele VET de tip "a doua șansă" sunt flexibile, permit un ritm individual de învățare și pun accent pe experiența practică, fiind concepute astfel încât să răspundă mai bine nevoilor tinerilor (Cedefop, 2016, p53).

FRANȚA: Școli pentru a doua șansă - un parteneriat între școală și firme pentru a ajuta elevii sa găsească stagii adaptate lor

În Franța, "școlile pentru a doua șansă" (E2C) oferă tinerilor oportunitatea de a face mai multe stagii de practică în diverse companii, petrecând aproape jumătate din timpul lor într-un mediu de lucru. Programul este complet gratuit, fiind susținut de statul francez, iar elevii sunt plătiți pe parcursul formării de către regiunea în care locuiesc.

Pentru a asigura accesul la astfel de oportunități, E2C dezvoltă parteneriate cu firme locale și naționale, colaborând cu organizații foarte mari, precum EdF și La Poste. Unele companii susțin inițiative specifice, iar altele direcționează fonduri către aceste școli.

În plus, programul include o perioadă de integrare progresivă în mediul de lucru, permițând tinerilor să descopere mai multe meserii în firmele partenere și să își elaboreze un plan de acțiune personalizat. Un element important al succesului acestor programe este existența unui punct de contact clar în fiecare instituție, care facilitează comunicarea dintre elevi și angajatori pentru a preveni eventuale dificultăți.

Scopul acestor școli este pregătirea tinerilor, asigurandu-le competențele necesare pentru a-și continua studiile sau a accesa mai ușor locuri de muncă, reducând astfel riscul de abandon școlar. În plus, elevii beneficiază de o urmărire specială până la un an după ce au părăsit școala pentru a doua șansă, asigurând astfel o tranziție cât mai lină către piața muncii sau sistemul de educație.

Această legătură cu piața muncii permite tinerilor sa își dezvolte competențe practice și să-și sporească șansele de a continua studiile sau de a intra pe piața muncii, reducând astfel riscul de abandon școlar (Cedefop, 2016, p87), (Service-Public.fr, n.d.), (Réseau E2C France, n.d.).

E. Concluzii și recomandări

La nivelul anului 2022, 2% dintre elevii de liceu au abandonat studiile, cei mai mulți dintre aceștia provenind din filiera tehnologică (Ministerul Educației 2023, p 7). În cadrul acesteia, rata abandonului se menține ridicată: 3,1% în 2021, față de 0.6% la filiera teoretică. În învățământul profesional, rata abandonului a crescut în 2021-2022, față de anul școlar anterior, ajungând la 2.8% (Ministerul Educației 2023, p 35). Cu alte cuvinte, din 1000 de copii de la filiera teoretică, șase abandonează școala. Iar din 1000 care studiază într-un liceu tehnologic sau o şcoală profesională, 30 de copii abandonează școala.

Ministerul Educației, în colaborare cu alte ministere relevante, coordonează o serie de inițiative de combatere a abandonului școlar. Acestea acoperă atât monitorizarea și prevenția abandonului, cat și intervenția pentru elevii cu risc ridicat, respectiv remedierea abandonului școlar. Inițiativele sunt ample, însă finanțarea lor se bazează pe apeluri competitive, fiind construite pe o logică de proiect (deci limitate ca timp, buget și raza de acțiune)

De asemenea, toate aceste inițiative sunt adresate doar învățământului românesc general, fără a exista inițiative concentrate în special pe zona IPT. Având în vedere discrepanța majoră între IPT și învățământul general românesc sesizată mai sus, dar și accentul actual pus pe elaborarea de politici publice bazate pe dovezi pentru prevenirea și combaterea abandonului școlar, este necesară conturarea unor strategii care să vizeze IPT și care sa susțină în mod special instituțiile de învățământ din IPT.

După cum am arătat, învățământul profesional și tehnic este deosebit de vulnerabil la abandonul școlar. Pentru a reduce ratele ridicate de abandon în IPT, sunt necesare eforturi semnificative de prevenire pentru a îmbunătăți accesibilitatea și calitatea acestui tip de educație.
De asemenea, colectarea de date și gândirea unor măsuri dedicate privind abandonul școlar în IPT este o necesitate care nu poate fi neglijată.

Astfel, din analiza programelor existente și din bunele practici prezentate mai sus, rezultă posibilitatea implementării unor măsuri dedicate abandonului școlar în IPT, printre care:

- Menținerea burselor tehnologice și a condițiilor actuale de acordare a acestora.
- Finanțarea consistentă și constantă a transportului școlar, inclusiv monitorizarea existentei unei optiuni de transport si luarea masurilor necesare in cazul in care acesata nu exista, investiții în cămine, internate și cantine, asigurarea mesei calde, susținerea de cursuri de educație pentru sănătate, cursuri de abilități de viață.
- Adaptarea și extinderea MATE în IPT, sau a altui mecanism de monitorizare, daca MATE este dificil de implementat. Finanțarea activităților de identificare și monitorizare a factorilor care conduc la abandon școlar la nivelul unităților de învățământ.
- Sisteme de avertizare timpurie implementate la nivelul unităților de învățământ pentru a detecta din timp elevii aflați în risc de abandon școlar, precum și demersuri pentru identificarea factorilor care conduc la abandon școlar în IPT

- Creșterea numărului de consilieri școlari pentru ÎPT și supraspecializarea atât privind prevenirea abandonului școlar, cât și privind particularitățile consilierii în carieră în domeniul tehnologic și profesional.
- Creșterea numărului de mediatori școlari pentru CJRAE și asistenți sociali pentru SPAS/DAS/DGASPC cu atribuții privind prevenirea și reducerea abandonului școlar.
- Formarea personalului CJRAE și DGASPC/SPAS în vederea managementului integrat și multidisciplinar al cazurilor de abandon școlar, inclusiv al elevilor aflați în risc ridicat de abandon școlar.
- Finanțarea programelor de educație remedială pentru elevii din ÎPT – extinderea programului pilot „Învățare remedială” în școlile din învățământul profesional și tehnic
- Pilotarea unor centre de meserii dedicate experimentării de alte meserii în scopul reintegrării în școală (pe alte calificări).
- Finanțarea unor programe de mentorat cu profesioniști din sectorul privat dedicate elevilor cu risc de abandon școlar.
- Programe de dezvoltare profesională continuă pentru profesorii din școlile IPT, programe de dezvoltare profesională continuă pentru formatorii din companii. Reducerea ratei abandonului în cadrul stagiilor elevilor în companiilor este un factor important, după cum se vede din experiența altor țări europene, în combaterea fenomenului de abandon în IPT.
- Finanțarea unităților de învățământ preuniversitar și a operatorilor economici pentru derularea unor stagii de practică de calitate.

Resurse:

Cedefop (2019). *Educaţia şi formarea profesională în România. Descriere succintă*. Luxembourg: Oficiul pentru Publicaţii al Uniunii Europene. https://www.cedefop.europa.eu/files/4171_ro.pdf

Cedefop (2016). *Leaving education early: putting vocational education and training centre stage. Volume II: evaluating policy impact.* Luxembourg: Publications Office. Cedefop research paper; No 58. http://dx.doi.org/10.2801/967263

Cedefop (2025). *Improving VET image and attractiveness* https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-toolkit-tackling-early-leaving/intervention-approaches/improving-vet-image-and-attractiveness

Cedefop (2023). *Guidance: supporting youth to manage their careers* https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-toolkit-tackling-early-leaving/intervention-approaches/guidance-supporting-youth-manage-their-careers - A

Cedefop (2023). *Stemming the tide: tackling early leaving from vocational education and training in times of crises: synthesis report of Cedefop/ReferNet survey*. Luxembourg: Publications Office. Cedefop research paper. http://data.europa.eu/doi/10.2801/757603 - B

Cedefop (no date). *VET toolkit for tackling early leaving, Source of support to policy makers and education and training providers - Need for all Youngsters* https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-toolkit-tackling-early-leaving/resources/need-all-youngsters (A)

Cedefop (no date). *Capacity building for students, companies and vocational schools involved in apprenticeship-training (QUABB)* https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-toolkit-tackling-early-leaving/resources/qualifizierte-ausbildungsbegleitung-betrieb (B)

European Commission (2024). *Romania: Preventing early leaving from education and training (ELET)*https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/chapters/romania/63-preventing-early-leaving-from-education-and-training-elet

Ministerul Educației (2023). *Raport privind starea învățământului preuniversitar din România 2022 – 2023*, București. https://www.edu.ro/sites/default/files/_fi%C8%99iere/Minister/2023/Transparenta/Rapoarte_sistem/Raport-Starea-invatamantului-preuniversitar-2022-2023.pdf

Ministerul Educației (2024). *Planul strategic institutiona*l 2024 – 2027 https://drive.google.com/file/d/1hqDD9raKdQDbPC8wjt9yh4R-9R0k-__c/view?usp=drive_link

Nita, Irina; Petrescu, Claudia (2024) *Analiza învățământului profesional și dual în România cu focus pe județele Sibiu, Covasna și Alba*. Raport de cercetare, Exclusive Minds, 2024.

Psifidou, I. et al. (2022). *Minimising early leaving from vocational education and training in Europe: career guidance and counselling as auxiliary levers*. Luxembourg: Publications Office. Cedefop working paper, No 11. http://data.europa.eu/doi/10.2801/75320

Réseau E2C France (no date). *Réseau École de la 2e chance*. https://reseau-e2c.fr/

Service-Public.fr (no date). *École de la 2e chance (E2C)*. https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F2039